

מפילים", וסיבת היבום לאח המייבם, מתחילה כבר בנישואי האח המת, ונמצא ש"שעת הנפילה" ליבום מתחילה מעת נישואי האח המת.

כי אם נאמר שנישואין הראשונים מפילים, נמצא כי בשעה שגירשה האח, היא נאסרת על היבם באיסור אשת אח שלא במקום מצוה בעת שהיא נופלת ליבום. ואיסור זה חל עליה עולמית, ואינו יכול להיות מותר גם אם יחזירנה אחיו, וימות, ותיפול ליבום מכיון שהחזירה אחיו לאשה.

כי כל איסור "אשת אח שלא במקום מצוה", שחל על האשה בזמן נפילתה ליבום, אין לו היתר לעולם. ואין מצות יבום, שתזדמן אחר כך, יכולה להתירו.

אלא, אדרבה, משחל עליה איסור "אשת אח שלא במקום מצוה" בזמן נפילה ליבום — שוב אין היא נופלת ליבום, וכדין שאר העריות, שהפקיעה אותן התורה מדין יבום.

אלא, רק "מיתה מפלת", ששעת הנפילה ליבום היא רק בעת מיתת האח, ולא בעת נישואי האח המת.

ולכן, גירושיה בזמן חיי האח אינם אוסרים אותה עולמית באיסור אשת אח שלא במקום מצוה, לפי שאין שעה זאת, שעת נפילה ליבום. ואם יחזירנה אחיו, וימות, הרי היא מתייבמת.

קט-א **ורבי אלעזר אומר**, וטעמו מבואר בגמרא, האם הוא סובר שנישואין הראשונים מפילים, או מטעם אחר.

שהחזירה בקטנותה, ובין שהחזירה בגדלותה, הרי היא מותרת ליבם, ואין היא נאסרת בשעה שהיא גרושה מדין אשת אח שלא במקום מצוה, כי מיתה מפלת ולא נישואין מפילים.

ורבי אלעזר אומר. וטעמו יבואר בגמרא.

ג. **קטנה שהשיאה אביה**, שקידושיה מן התורה, על ידי האב, ונתגרשה, שקיבל אביה את גיטה — אין היא חוזרת לרשות אביה, ואינו יכול אביה לקדשה שנית.

אלא, הרי היא **כיתומה בחיי האב**, שאין אביה יכול לקדשה, ואין היא יכולה לקדש עצמה מן התורה, והרי היא נשאת גרושתו מן התורה.

ולכן, אם החזירה בעלה על ידי שהתקדשה בעצמה אליו, אין קידושיו קידושין מן התורה, והרי היא אסורה על אחיו מן התורה כדין ערות אשת אח. ואם מת בעלה לאחר שהחזירה, אין היא נופלת ממנו ליבום מן התורה, אלא היא אסורה עליו כדין ערות אשת אח, הילכך —

דברי הכל היא אסורה ליבם.

גמרא:

אמר עיפה [שם חכם]: **מאי טעמא דרבי אלעזר** האומר במשנתנו, שאם גירש האח המת את אשתו, והחזירה — הרי היא אסורה ליבם?

הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסורא של אשת אח שלא במקום מצוה, בזמן גירושיה.

ב. **וכן המגרש את היתומה**, שהיא קטנה שהשיאה אמה או אחיה, והחזירה. בין

אמרו ליה רבנן לעיפה: אי הכי, שאיסורה איסור ערוה של אשת אח — חליצה נמי לא תיבעי?!

וכי תימא, שמא תאמר, הכי נמי, שלפי רבי אלעזר אכן היא אינה צריכה אפילו חליצה.

אי אפשר לתרץ כך. כי —

והתניא: משום רבי אלעזר אמרו — חולצת!

אלא אמר עיפה: רבי אלעזר — לא ידענא מאי טעמא, מהו טעמו.

אמר אביי: היינו טעמא דרבי אלעזר —

מספקא ליה אי מיתה מפלת את היבמה לייבום, אי כח הנשואין הראשונים הם המפילים ליבום, ולכן —

אי מיתה מפלת — הא רמיא קמיה נופלת לפניו לייבום, שלא נאסרה עליו בשעת נפילה.

אי נשואין הראשונים מפילים — הא עמדה עליו שעה אחת באיסור בזמן נפילה, כשגירשה אכיו.

רבא אמר: לעולם פשיטא לרבי אלעזר כחכמים דמיתה מפלת ולא הסתפק בדבר.

ומיהו, הכל בקיאיין, יודעים, בגירושין, שומעים על כך שהתגרשה, ואולם אין הכל בקיאיין בחזרה, שלא הכל שומעים על כך שהחזירה אליו. ואם מת, וייבם אותה אכיו, יבואו לומר שייבם את גרושת אכיו, שאסורה עליו בכרת!

ופרכינן: אדרבה, אם חזרה אליו, לא יבואו לטעות, שהרי כיון דיתבא תותיה, היות ורואים אנשים שהיא יושבת תחתיו — אית ליה קלא! שהרי יש קול בדבר לכך שהחזירה אליו!

ומשנינן: מי, האם לא עסקינן במשנתנו גם במקרה דאחרה באורתא, שהחזירה אליו בלילה, ושכיב בצפרא, ומת בבוקר, ולא ראו אותה חושבת בחזרה תחתיו, ולא התפרסם ברבים דבר חזרתה אליו.

ובמקרה שכזה, אם ייבם אותה אכיו, יבואו לומר שייבם את גרושת אכיו.

רב אשי אמר: היינו טעמא דרבי אלעזר —

דגזר הני, על כל המתגרשות בחיי הבעל והחזירן, שלא יתייבמו — משום יתומה בחיי האב, שקידשה אביה וקיבל את גיטה, שלדברי הכל אם שב בעלה והחזירה בקטנותה, ומת, אין היא מתייבמת, שהרי אסורה היא על אכיו באיסור אשת אח מן התורה, אך אין היא יבמתו מן התורה.

ומוכיחה הגמרא כדברי רב אשי.

הכי נמי מסתברא, כרב אשי.

מדקתני סיפא: קטנה שהשיאה אביה, ונתגרשה, וקיבל אביה את גיטה, הרי היא כיתומה בחיי האב. ואם החזירה בעלה — דברי הכל שאסורה ליבם.

האי הלכה שכתבה המשנה כחלק ממשנתנו — מאי למימרא? מה חידוש בה יש בה, ולמה בחר התנא להשמיעה כאן, הא פשיטא היא, שהיות ולאחר שקידשה אביה וקיבל גרושה, ויוצאת מרשותו לקידושין, שוב אין

אבל אם גירשה כשהיא קטנה, והחזירה כשהיא גדולה, שבהחזרתו אז הוא מקדש אותה מן התורה.

אי נמי, אם החזירה כשהיא קטנה, וגדלה אצלו, ומת, שחלו קידושי מן התורה, כיון שאנו אומרים שסתם ביאה ראשונה שבא עליה כשגדלה הרי היא קידושין מן התורה, ואחר כך מת בעלה שהחזירה בקידושין מן התורה, והרי היא נופלת לפני אהיו —

או חולצת או מתייבמת.

משום רבי אלעזר אמרו: חולצת ולא מתייבמת.

ומוכח מכך שהביאה המשנה תחילה את הודאת חכמים לרבי אלעזר ביתומה בחיי האב, שרבי אלעזר גזר בכל הגרושות שהחזירן בעליהן שלא תתייבמנה משום יתומה בחיי האב. ועל כך אמרו חכמים, שאף על גב שביתומה בחיי האב הם מודים לו, אך בגזירתו על כל הנשים הגרושות שהחזירן בעליהן, הם חולקים עליו.

בעא מיניה רבא מרב נחמן: אשה שגירשה בעלה והחזירה, שלפי רבי אלעזר אם מת בעלה היא אינה מתייבמת משום גזירה שלא יבואו לייבם יתומה בחיי האב שהחזירה בעלה —

צרתה של אותה אשה, שלא גירשה הבעל אלא היתה תחתיו כל הזמן — מהו דינה?

אמר ליה רב נחמן: היא גופה, זו שהתגרשה והחזירה, הרי רק מכח גזירה מדרבנן אינה מתייבמת. וכי אנן ניקום וניגזור על צרתה שגם היא לא תתייבם, ויהיה הדבר הזה גזירה לגזירה?

החזרתה מפילה אותה ליבום [באם ימות לאחר מכן הבעל שהחזירה], שהרי מן התורה היא אשת אח גרושה שאין לה היתר יבום, כיון שאינה חוזרת ונופלת מנשואין דאורייתא!

אלא לאו, הא קא משמע לן התנא בהשמיעו להלכה זו כאן, דטעמא דרבי אלעזר הוא, משום דגזר על הנך, על אותן הנשים שגירשן בעליהן, והחזירן, שלא יתייבמו במותו, משום הא, שלא יבואו לטעות ולייבם גם יתומה בחיי האב, שקידשה אביה וקיבל גירושיה והחזירה בעלה בקטנותה, ומת — שהיא אסורה ביבום בכרת של אשת אח על אהיו.

ומסקינן: אכן שמע מינה ממשנתנו כרב אשי, שזה הוא טעמו של רבי אלעזר.

ומביאה הגמרא ראייה נוספת שאכן זהו טעמו של רבי אלעזר:

תניא בבבביתא כוותיה דרב אשי:

מודים חכמים לרבי אלעזר, בקטנה שהשיאה אביה, ונתגרשה, שמעתה הרי היא כיתומה בחיי האב. ואם החזירה בעלה — שאסורה ליבם, מפני שגירושיה גירושין גמורין, מן התורה, ואין חזרתה חזרה גמורה, שהרי היא קטנה המתקדשת מדעת עצמה, שאין בה תפיסת קידושין מן התורה, ואין היא נופלת ליבום מן התורה, אלא היא גרושת אהיו.

כמה דברים אמורים שמודים חכמים לרבי אלעזר —

שגירשה כשהיא קטנה, והחזירה אליו כשהיא קטנה.

ב. אך אם היו שני האחים נשואים לשתי אחיות, האחת גדולה, שנישואיה מן התורה, והשניה קטנה, שנישואיה הם רק מדרבנן. הרי –

אם מת בעלה של קטנה — תצא הקטנה משום ערות אחות אשה מן התורה, והרי היא פטורה מן החליצה ומן היבום.

ואולם, אם מת בעלה של גדולה —

ונמצא שנופלת עתה לפני בעלה של האחות הקטנה, יבמה מן התורה, שהיא אחותה של אשתו מדרבנן.

הרי מעתה יש לנו לדון מה דינן של שתי האחיות —

האחות הגדולה, היבמה, הנופלת מהאח שמת אל האח החי, אינה פטורה מן החליצה והיבום כדין ערות אחות אשתו מן התורה, שהרי היא רק אחות אשה מדרבנן.

אלא היא רק אסורה עליו ביבום מדרבנן, מחמת היותה אחות אשתו מדרבנן.

ואילו אשתו הקטנה של האח החי, היא אחותה של אשה הזקוקה ליבום מן התורה, והדין שלה תלוי בשאלה אם קרובות היבמה נאסרות על היבם בשעה שהיבמה זקוקה ועומדת ליבם.

למאן דאמר "יש זיקה", נחשבת הזיקה שבין היבם ליבמתו כקשר של אישות [מן התורה], עד שבאו חכמים ואסרו את קרובותיה של היבמה על היבם [וכן את קרובות היבם על היבמה.

ולפיו תאסר האחיות הקטנה, אשתו של האח החי, עליו, כדין "אחות זקוקתו".

ופרכינן על רב נחמן: **והא תניא, משום רבי אלעזר אמרו במחזיר גרושתו, ומת: היא וצרתה חולצת!**

והוינן בה: וכי היא וצרתה סלקא דעתך ששתיהן חולצות, והרי די בחליצה לאחת מהן כדי לפטור צרתה?

אלא לאו, כך יש לתקן את הברייתא: או היא או צרתה חולצת!

אבל מוכח, שגזרו על צרת מחזיר גרושתו שלא תתייבם, וכנגד דברי רב נחמן!

ומשינינן: וכי לאו תרוצי קמתרצת לברייטא, שאין לשונה מתוקן, אלא צריך תיקון!

אם כן תריין נמי, ותתקן את לשון הברייטא, שהכי קתני בה, לפי רב נחמן:

היא, הגרושה עצמה שהחזירה בעלה, חולצת ולא מתייבמת משום גזירה של יתומה בחיי אביה.

ואילו צרתה — **או חולצת או מתייבמת.** לפי שאין גוזרים גזירה לגזירה.

מתניתין:

א. **שני אחין שהיו נשואין לשתי אחיות יתומות קטנות בקידושי דרבנן.**

ומת בעלה של אחת מהן, ונופלת לפני אחיו ליבום [מדרבנן], אחות אשתו [מדרבנן] —

הרי זו **תצא משום "אחות אשה"**, מדרבנן, ואינה צריכה לא חליצה ולא יבום.

וכן הוא הדין בשני אחים שהיו נשואים שתי הרשות, שדינן כקטנות.

ואילו למאן דאמר "אין זיקה", שמן התורה אין נחשבת זיקת היבמה ליבם כקשר של אישות, לא אסרו חכמים את קרובותיה של היבמה על היבם, ואין אשתו הקטנה של היבם נאסרת עליו משום אחות זקוקתו.

ונאמרו בדין זה שלש דעות:

הדעה הראשונה:

רבי אליעזר אומר: אין אשתו הקטנה יכולה להשאר תחתיו היות והיא אסורה עליו משום "אחות זקוקתו".

ולכן, **מלמדין את הקטנה שתמאן בו**, בבעלה, ויעקרו בכך נישואיה מכאן ולהבא למפרע. ואז יוכל היבם ליבם את אחותה שנופלת לפניו ליבום מן התורה.

לפי שלאחר המיאון, אין עליה כל איסור של אחות אשה, אפילו לא מדרבנן, וכמו ששנינו, שאחר המיאון פוקעים כל איסורי הקירבה של הבעל והאשה היות והמיאון עוקר למפרע את קידושיה, והרי היא כמי שלא נישאה לו כלל.

הדעה השניה:

רבן גמליאל אומר: אין מלמדים אותה למאן, לפי שמותר לה להשאר תחתיו. כי לדעתו, אין כלל איסור של "אחות זקוקה", היות וסבר רבן גמליאל ש"אין זיקה".

אלא, **אם מיאנה מעצמה** — **מיאנה**, ואז, תתייבם אחותה הגדולה.

ואם לאו, אם לא מיאנה מעצמה, **תמתין** אשתו הקטנה תחתיו עד שתגדיל.

ומשתגדיל, ויהיו נישואיה מן התורה —

תצא חלוו, אחותה היבמה, **משום** ערות **אחות אשה**, שיוצאת בלי חליצה.

אבל לא יחלוץ לאחות היבמה לפני שתגדיל אשתו, כי אז תאסר עליו אשתו משום "אחות חלוצתו".

הדעה השלישית:

רבי יהושע אומר: אין לשתי האחיות תקנה לגביו.

היות וסובר רבי יהושע ש"יש זיקה", ונאסרת עליו אשתו מדין אחות זקוקתו. והוא צריך לגרשה בגט, ואז נאסרת עליו אחותה הגדולה מדין "אחות גרושתו" [מדרבנן].

ואי [אוי] לו על אשתו, ואי [אוי] לו על אשת אחיו.

מוציא את אשתו בגט, ואשת אחיו בחליצה.

ולרבי יהושע אין מלמדים אותה למאן, כי הוא סובר שיש להתרחק מן המיאונים.

גמרא:

שנינו במשנה את דעת רבי אליעזר שמלמדים את אשתו הקטנה שתמאן בבעלה.

ופרכינן: **ומי שרי ללמד את הקטנה שתמאן בבעלה?!?**

והתני בר קפרא: לעולם ידבק אדם בשלשה דברים, ויתרחק משלשה דברים:

ידבק בשלשה דברים: בחליצה, ובהבאת

חוטא — כאילו בנה במה להקריב עליה קרבן, בשעת איסור הבמות.

והיינו, כשם שהבונה במה כונתו אמנם טובה, שרוצה להקריב עליה קרבן, אך מעשיו אינם רצויים, לפי שאסור להקריב קרבן מחוץ למקום המקדש, בזמן שיש איסור להקריב בבמה — כך הוא במי שנודר נדר, שמתכוון אמנם לטובה, אבל אין הנדר רצוי, לפי שהוא מביא לידי חטא, שלעתים הוא נכשל ואינו מקיימו, ועובר על "לא יחל דברו".

ולכן העוסק בהפרת נדרים, שלא יהיו קיימים — הרי הוא משובח.

והמקיימו לנדר, והיינו, שאינו דואג להפר אותו, אלא עומד על קיומו — כאילו הקריב עליה [על הבמה, בזמן איסור הבמות] קרבן.

ויתרחק משלשה דברים.

מן המיאונים — דלמא גדלה, ואז, מיחרטא בה מן המיאון.

מן הפקדונות — בבר מתא, שלא יקבל פקדון מבן עירו, כיון שהוא רגיל להיות אצלו, דבייתה, ביתו של מקבל הפקדון, כי בייתה דמי, דומה הוא למפקיד כאילו הוא ביתו.

דהיינו, שיכול המפקיד ליטול בקלות את פקדונו מבית הנפקד מבלי שהנפקד ישים לב לכך. ולאחר מכן, יחזור המפקיד ויתבע ממנו את פקדונו, או את תשלום דמיו.

מן הערבון — בערבי שלציון.

דאמר רבי יצחק, מאי, מהו ביאור הכתוב דכתיב בספר משלי [פרק יא] "רע ירוע, כי

שלום, ובהפרת נדרים, וכפי שיבואר להלן.

ויתרחק משלשה דברים: מן המיאון, ומן הפקדונות, ומן הערבונות [שלא יהא ערב], וכפי שיבואר להלן!

ומשנין: כאן שהוא מיאון דמצוה, לצורך קיום מצות יבום מן התורה — שאני!

גופא, תני בר קפרא: לעולם ידבק אדם בשלשה דברים:

בחליצה ולא ביבום — כאבא שאול.

דתניא, אבא שאול אומר: הכונס את יבמתו לשם נוי, או לשם אישות, או לשם דבר אחר, חוץ מאשר קיום מצות יבום — הרי זה כאילו הוא פוגע בערוה של אשת אח. וקרוב בעיני להיות הולד הנולד מהיבום, ממזר.

בהבאת שלום — דכתיב בספר תהלים [פרק לד] "בקש שלום, ורדפהו!"

קט-ב ואמר רבי אבהו: אתיא, בא הלימוד על כך בגזירה שוה — "רדיפה רדיפה", המלמדת על גודל תשלום השכר הצפוי למי שעוסק בהבאת שלום, שהוא כמו השכר למי שגומל חסד, שהקרן קיימת לו לעולם הבא, והפירות בעולם הזה.

כתיב הכא בהבאת שלום [תהלים לד] "בקש שלום, ורדפהו".

וכתיב התם בגמילות חסד [משלי כא] "רודף צדקה וחסד — ימצא חיים, צדקה [בעולם הבא] וכבוד [בעולם הזה]".

בהפרת נדרים — כרבי נתן.

דתניא, רבי נתן אומר: הנודר נדר הרי הוא